

Faaydaalee Tawhiida-Kutaa 3

Description

1ffaa- Fitnaa shahwaata fi shubahaata irraa nagaha bahu

Namni jirenyaa keessatti qormaata gurguddaa lamatu isa qunnama. 1ffaa- shahwaata (fedhii lubbuu)-kana jechuun fedhiin lubbuu wanta badaa isa dharraasisuudha. Hanga fedhe wanta nama balleessu fi balaa guddaa fidu haa taâ€™u, lubbuun isaa yoo feete wanta san guuttachuuf ni carraaqa. Ergasi, adabbii hojii isaa irraa dhalatu ni dhandhama. Fakkeenyaaf, dhiirri dubartii takka yoo jaallate fi karaa halaalatiin yoo walitti hin dhufin, yoo namni kuni Rabbiin hin sodaatin, ishii waliin waan badaa hojjachuu dandaâ€™a. ergasii isaan lamaanu adabbii hangana hin jedhamne dhandhamu. Tarii namni fedhii lubbuutiin waan machaaâ€™eef yeroo sanitti adabbii fi miidhaan hojii badaa itti hin mulâ€™atu. Walaleessaan akkana jedha:

Nama hawwituun maraatte nan jedhanii

Anis, jaalalli maraattuu caalaa isaaniin jedhenii

Namni jaalalaan qabamee hin dammaquu jirenya guutuu

Bar maraatan yeroma tokko tokko kan kufuu[\[1\]](#)

Dhuguma jedhe namni jaalalatti yoo lixe akka dukkana galaanaa keessa daakuti. Yaanni sobaa mataa isaa keessa deemu lakkofsa hin qabu. Suuraa ishii ykn isaa of keessatti kaasun wanta yeroo wal-qunnaman raawwatan itti yaada. Wanta dhaqqabu hin dandeenyne ni hawwa. Yaanni tokko yoo xumurame sheyxanni yaada biraatti nama dabarsa. wanta ishii waliin haasawu ykn hojjatu sammuu keessatti kaasa. Hanga ishiin wal-qunnamutti sansalanni yaada hin xumuramu. Wanta tokko ni hawwa garuu hin argatu. Wanti inni yaade hundi jalaa fashalaâ€™uun gaddaa fi dhiphinnatti kufa. Karoorri fi yaanni wagga meeqaaf ijaaraa bahee akka cabbiitti baqa. Kanaafu, namni azaaba (adabbii) kana keessaa akkamitti bahuun nagahaa fi tasgabbii argataa? Abshir! Yoo dhugaadhaan tawhiida qabatte, tawhiinni furmaata siif taâ€™a.

Namni akkuma iimaanni fi ikhlaasni isaa dabaluun, nageenya argataa fi badii irraa qulqullaaâ€™a adeema. Hiika jechoota kanaa yoo sirritti barte, kuni dhugaa akka taâ€™e hin shakkin. Akka lugaatti iimaanni hiika lama qaba. **1ffaa-imaana** jechuun al-amnu (nageenya). Akka lugaatti Ø¢Ù ÙŽÙ†ÙŽ-Aamana â€¢ jechuun tasgabbii fi nageenya keessa seenee jechuudha. Eeti, hiikni biraa â€œaamanaâ€¢ jedhu â€œamaneâ€¢taâ€™a.

Namni dhugaan Rabbitti amane â€œMuâ€™minaâ€¢edhamee kan moggaafameef addunyaa fi Aakhiratti adabbii (azaaba) Rabbii irraa lubbuu ofii nagaha waan taasisuufi.

2ffaa- iimaana jechuun dhugoomsu (dhugaan amanuudha)*.

Akka shariâ€™aatti immoo*iimaana* jechuun qalbiin Rabbiin fi wanta Rabbiin beeksisetti amanuu fi qaamaan hojii hojjachuudha. Amma hiika lugaa fi hiika shariâ€™aa yommuu walitti finnu, dhugumatti iimaanni namaaf nageenya (security) taâ€™a. Namni qalbiin yoo amanee fi hojii isarrea eeggamu yoo hojjatte Ø¢Ù ÙŽÙ†ÙŽ-Aamanaâ€¢ taâ€™a. Kana jechuun nageenya fi tasgabbii keessa seena. Sodaan, dhiphinni fi gaddi isa irraa kaâ€™a. Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa ni jedha:

إِنَّ الَّذِينَ قَاتُلُوا رَبِّنَا أَللَّهَ ثُمَّ أَسْتَقْمُوا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ

بِحَرَزَنُونَ

â€œIsaan â€œGooftaan keenya Allaah dhaâ€œjedhanii ergasii san irratti gadi dhaabbatan, sodaan isaan irra hin jiru; isaan hin gaddanis.â€ (Suuratu Al-Ahqaf 46:13)

Ammas ni jedha:â€œDhugumatti, isaan amananii, hojii gaggaarii hojjatanii, salaata sirreessanii salaatanii fi zakaas kennan, mindaan isaanii Gooftaa isaanii biraanisaaniiif jira. Sodaan isaan irra hin jiru, isaan hin gaddanis.â€ Suuratu Al-Baqarah 2:277

Yommuu jecha lammafaatti dhufne, ikhlaasa jechuun hojii Rabbiif qulqulleessudha. Kana jechuun shirkii, na argaa, na jajaa, na dhagahaa, of dinqisiifachuu fi kkf irraa hojii ofii qulqulleessuun Rabbiif qofaaf gochuudha. Namni hojii isaa Rabbiif yoo qulqulleesse, Rabbiinis badii irraa isa qulqulleessa. Kana jechuun hojii fi yaada badaa isarraa deebisa. Dhugaa kana seena nabii Yuusuf (aleyh salaam) keessatti ni hubanna.

وَلَقَدْ هَمَتْ بِهِ وَهُمْ بِهَا لَوْلَا أَنْ رَبَّهُنَّ رَبِّنَا كَذَلِكَ
لِنَصْرِفَ عَنْهُ أَلْسُونَ وَالْفَحْشَاءَ إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُخْلَصِينَ

â€œDhugumatti ishiin isatti yaadde turte. Odoo ragaa Gooftaa isaa arguu baate innis isheetti yaadeture. Akka kanatti hamtuu fi hojii fokkataa isa irraa deebisuuf [ragaa keenya isa agarsiisne]. Dhugumatti inni gabroota keenya qulqulleefamoo (al-mukhlasiin) irraayyi.â€ Suura Yuusuf 12:24

Dubartiin tuni Nabii Yuusufin wanta badaa akka ishii waliin raawwatu isa affeerte. Iddoo addaatti balbala itti cufuun koottu jetteen. â€œOdoo ragaa Gooftaa isaa arguu baate innis isheetti yaadeture.â€ Ragaa Gooftaa isaa inni arge beekumsaa fi iimaana isa bira jiruudha. Beekumsi fi iimaanni kuni wanta Rabbiin dhoowwe akka hin hojjanne nama taasisa. Nabii Yuusuf (aleyh salaam) wanta Rabbiin halaala godhee fi haraama godhe ni beeke. Zinaan haraama akka taâ€™ni arge [2] Ergasii Rabbiisaa sodaatee wanta badaa ishiin itti waamtu irraa garagale. Sababa inni ikhlaasa qabuun Rabbiin akka kanatti wanta fokkataa isarraa deebise.

Aayah tana ilaachise Sheykh Abdurahmaan Nasiir Saâ€™idiyyi ni jedha:â€œYommuu hojii isaa Rabbiif qulqulleessu, Rabbiinis isa filate. Akkasumas hamtuu fi wanta fokkuu irraa isa qulqulleesse.â€ [3]

Sheykul Islaama ibn Taymiyaan ni jedha: Rabbiin gabricha irraa wanta gara fakkiitti (suuraa nama saniitti) isa dabsuu fi ishitti hidhamu irraa wanta isa miidhu irraa deebisa. Iklaasa qabaachu isaatin wanta fokkuu irraa garagalcha. Kanaafi, namni miâ€™aa Rabbiin gabbaruu fi ikhlaasaa dhandhamuun dura fedhiin lubbuu isa mooâ€™atti. Miâ€™aa ikhlaasa yoo dhandhame fi [iklaasni] qalbii isaa keessatti yoo

jabate, qoricha tokko malee fedhii lubbuu isaa irratti injifannoo ni argata.[\[4\]](#)

Ammas akkana jedha, "Yommuu namtichi Rabbiif hojii qulqulleessu, Rabbiin isa ni filata, qalbii isaa ni jiraachisa, gara Ofitti harkisa, hamtuu fi wantoota fokkuu isa irraa ni deebisa. Fuggisoo kanaa namni Rabbiif hojii hin qulqulleessine immoo, isa keessa [lubbuuu] wanta hundaa barbaaddu, feetu fi guutumatti jaallattutu jira. Wanta sammuu isaa qaxxaamure hunda argachuuf hawwa. Akka dameen mukaa [ykn qoreen] namatti maxxantutti innis wanta hawwuutti maxxana. Yeroo garii suuraan haraama taâ€™ee fi hin taane isa harkisa. Innis suuraa kanaaf hidhamaa taâ€™ee haf[\[5\]](#)"

Kanaafu, namni tawhiida qabu (Rabbit Tokkichomse), Rabbit subhaanahu wa taâ€™aalaa yaada badaa fi fokkuu sammuu isaa keessaa qulqulleessa, hojii fokkuu isarraa deebisa. Haala kanaan, fedhii lubbuu akka ibiddaa nama gubu irraa isa baraara.

Qormaanni guddaan lammataa nama muudatu "Shubahaata jechuun sobaa fi dhugaan wal fakkaachu fi shakkiin namatti naqamuudha. Yommuu haqaa fi sobni wal-fakkaatan, haqni kami, sobni kami jechuun dhamaâ€™a. Haqa ni shakka. Haala kanaan shakkiin jirenya keessatti isa dhamaasa. Garuu namni tawhiida qabu haqa irratti gadi dhaabbata. Sababni isaas, Rabbit haqa irratti gadi isa jabeessa. Rabbit subhaanahu wa taâ€™aalaa ni jedha:

﴿يُثِّبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ عَامَنُوا بِالْقُولِ الْثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ
وَيُضِلُّ اللَّهُ الظَّالِمِينَ وَيَفْعُلُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ﴾ ٢٧

"Warra amanan jirenyaa addunyaa fi Aakhirah keessatti jecha gadi dhaabbataadhaan Rabbit gadi [isaan] dhaaba. Rabbit miidhaa hojjattoota (zaalimtoota) ni jallisa. Rabbit waan fedhe hojjata." Suuratu Ibraahim 14:27

Rabbit warroota amanan jecha gadi dhaabbattuun haqa irratti gadi isaan dhaaba. Jechi tuni jecha tawhiida, "Laa ilaah illallah (Rabbit malee dhugaan gabbaramaan hin jiru)" tan jettuudha. Warroota amananii hojii gaggaarii hojjatan, yommuu shakkiin isaanitti naqamu, Rabbit gara yaqiinaa (beekumsa haqaa shakkii hin qabneetti) isaan qajeelcha. Yommuu fedhiin lubbuu isaanitti dhiyeefamu immoo ijannoo cimaan fedhii qullaa irraa garagaluun wanta Rabbit jaallatu akka hordofan isaan taasisa. Yeroo duâ€™aa immoo Islaama irratti akka gadi dhaabbatanii fi xumura gaariin (al-khaatimat-ul-husnaan) akka duâ€™an isaan taasisa. Qabrii keessattis yeroo malaaykonni lamaan gaafi gaafatan deebii sirriitti isaan qajeelcha. Yommuu nama duâ€™eenakkana jedhamu, "Man Rabbuka (Gooftaan kee eenu)?, wa maa diinuka (Amantiin kee maalidha?), wa man nabiyuka (Nabiyyiin kee eenu)?". deebii sirrii kana akka deebisan isaan qajeelcha: "Gooftaan kiyya Allaah dha. Amantiin kiyya Islaama, Nabiyyiin kiyya Muhammad".

"Rabbit miidhaa hojjattoota (zaalimtoota) ni jallisa." Warroota Rabbit waliin waan biraan gabbaran ykn tawhiida hin qabne immoo Rabbit addunyaa fi Aakhiratti wanta sirrii taâ€™ee irraa isaan jallisa. Rabbit isaan hin miine garuu ofumaa of miidhan[\[6\]](#). Sababa isaan sheyxaana hordofuun badii guddaa akka shirkiitti taraniif jallinni isaan irratti mirkanaaâ€™e.

Kanaafu, namni tawhiida qabate, fitnaa shubahaata fi shahwaata irraa ni baraarama. Kana jechuun shakkii nama dhamaasu fi fedhii lubbuu akka ibiddaa nama gubu irraa nagaha baha.

7ffaa- Tawhiinni karaa cinqii keessaa ittiin bahaniidha

Namni yommuu dhiphinnaa fi rakkoo garmalee cimaa taâ€™e keessatti kufe, gara humna cimaa isa baraarutti iyyata. Rakkoo kana keessaa baraaramus dhiisus dandaâ€™a. Seenaa keessatti Qurâ€™aanni namoota lama galaana keessatti taran nuuf dhiyeessa. Namni tokkoffaan nama Rabbitti hin amanne, Isa hin tokkichoomsinee fi badii guddaa raawwataa tureedha. Namni kuni Firaâ€™awna. Yommuu bishaaniin nyaatamu akkana jechuun Rabbitti warwaate: â€œ**Dhugumatti Kan ilmaan israâ€™il itti amanan malee haqaan gabbaramaan biraakka hin jirre amaneera. Ani Musliimota irraayiâ€**â€ (Suuratu Yuunus 10:90) Rakkoon itti buâ€™uun dura tawhiida waan hin qabneef iyyannaa fi lallabbiin isaa maal isa fayyada ree? Deebiin isaaf kennname: â€œ**Sila odoo duraan diddee balleessitoota irraa taate jirtuu amma amantaa? Harâ€™a qaama keetiin (reeffa kee) akka namoota si boodaatiif mallattoo taatuf si baafna. Dhugumatti irra hedduun namootaa mallattoo Keenya irraa dagatoodha.**â€ Suuratu Yuunus 10: 91-92

Namni lamaffaan immoo nama Rabbitti amanee fi Isa tokkichoomsaa tureedha. Innis Nabii Yuunus (aleyh salaam). Qurâ€™aanni waaâ€™ee isaa akkana jechuun nuuf hima:

﴿وَذَا الْنُّونِ إِذْ ذَهَبَ مُغَاضِبًا فَظَنَّ أَنَّ لَنْ تَقْدِرَ عَلَيْهِ فَنَادَى فِي
الْظُّلْمَاتِ أَنَّ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ ﴾٨٧
﴿فَاسْتَجَبْنَا لَهُ وَنَجَّيْنَاهُ مِنَ الْغَمٍّ وَكَذَلِكَ نُنْجِي الْمُؤْمِنِينَ ﴾٨٨﴾

â€œZannuuniinis (Yuunusiniis) [yaadadhu]; yeroo inni dallanaa deemee fi Nuti homaa isarratti akka hin murteessine godhee yaade. Dukkana keessaa â€œSi malee dhugaan gabbaramaan hin jiru. Ati qulqulloofte. Dhugumatti ani miidhaa hojjattoota (zaalimota) irraa taâ€™een jiraâ€ [jechuun] lallabe. Isaaf awwaannee cinqaa irraas isa baraarre. Akka kanatti muâ€™imintoota nagaha baafna (baraarra).â€ Suuratu Al-Anbiyaa 21:87-88

Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa Nabii Yuunusin gara ummata Moosul keessa jiraatanitti erge. Nabii Yuunusis ummata kana gara Rabbii waame. Garuu isaan isa diduun kufrii isaanii itti fufan. Innis isaan irratti dallanuun isaan jidduu bahee deeme. Guyyaa sadii booda azaabni (adabbiin) akka isaanitti buâ€™u isaan akeekachiise. Nabiyyiin akka hin sobne waan beekaniif yommuu akeekachisa kana isarraa mirkaneefatan, maatii fi beelladoota isaanii waliin gara dirree bahuun Rabbitti warwaatan. Yommuu isaan amananii fi Isatti warwaatan, Rabbiinis azaaba kana isaan irraa kaase.

Garuu nabii Yuunus deemun namoota waliin dooni yaabbate. Haa taâ€™uu malee dooniin tuni deemu didde. Bishaaniin nyaatamu waan sodaataniif nama ishii keessaa darbanii baâ€™aa ishii hirâ€™isuuf

hixaa buusan. Hixaanis Nabi Yuunus irra buâ€™e. Garuu isaan isa darbu hin barbaanne. Siâ€™a lammaffaaf hixaa buusan, ammas Yuunus irra buâ€™e. Yeroo sadaffaafis hixaa buusan, ammas isumarra buâ€™e. Ergasii galaanatti ni darbame. Qurxumiinis isa liqimse.

â€œ**Nuti homaa isarratti akka hin murteessine godhee yaade.**â€• Kana jechuun garaa qurxumii keessatti akka isatti hin dhiphisne godhee yaade. Qurxumiin Nabii Yuunusin erga liqimsee booda gara dukkana galaanaattiin tareen. Dukkana garaa qurxumii, dukkana galaanaa fi dukkana halkanii keessaaakkana jechuun gara Rabbii lallabe: â€œ**Si malee dhugaan gabbaramaan hin jiru. Ati qululloofte. Dhugumatti ani miidhaa hojjattoota (zaalimota) irraa taâ€™een jira.**â€• Guutumaan guututti gabbaramuu kan qabu Rabbiin akka taâ€™e ni mirkanesse. Hanqinnaa fi dadhabinna hunda irraa Isa qululleesse. Nafsee ofii akka midhee fi yakka hojjate ni amane. Rabbiin (Subhaanahu wa taâ€™aalaa) suurah biraa keessatti ni jedha: â€œ**Osoo inni warra Rabbiin qululleessan irraa taâ€™uu baatee, silaa hanga Guyyaa kaafamaniitti garaa isaa (qurxumii) keessa jiraataa ture.**â€• (Suuratu As-Saaffaat 37:143-144) Kanaafi asittiakkana jedhe, â€œ**Isaaf awwaanee cinqaa irraas isa baaarre.**â€• Kana jechuun rakkoo itti kufe keessaa nagaha isa baasne. â€œ**Akka kanatti muâ€™imintoota nagaha baafna (baraarr).**â€• Kana jechuun warrooni dhugaan amanan yeroo rakkolee cimoo keessatti kufanii gara Kiyyatti deebiâ€™uun Na waaman keessumayyuu duâ€™aayi Nabii Yuusuf godhe tanaan yoo Na kadhatan, isaan baraara[7].

(Mee xiqqoo dhaabbanne Firaâ€™awnnaa fi Nabii Yuunusin wal bira haa qabnu. Firaâ€™awni warra Rabbiin qofa gabbaranii fi qululleessan irraa waan hin taaneef Rabbiin isaaf hin awwaanne. Akka bishaaniin nyaatame duâ€™u isa taasise. Nabii Yuunus immoo warroota Rabbiin qofa gabbaranii fi Isa qululleessan irraa waan tureef, galaanaa fi garaa qurxumii keessaa nagaha baafame. Kuni Firii Tawhiidaati.) Akkasumas, rakkoo fi dhiphinna addunyaa kana qofarrraa osoo hin taâ€™in warrooni tawhiida qaban, addabbii Aakhirah irraas nagaha bahu. Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa warroota Isa waliin waan biraa gabbaran (mushrikootaan)akkana jedhaan:

﴿إِنَّكُمْ لَذَايِقُوا الْعَذَابَ الْأَلِيمَ ﴿٢٩﴾ وَمَا تُحْزِنُنَ إِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٣٠﴾
إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ ﴿٣١﴾ أُولَئِكَ لَهُمْ رِزْقٌ مَّعْلُومٌ ﴿٣٢﴾﴾

â€œ**Dhugumatti isin adabbii laaleessaa ni dhandhamtu. Waan dalagaa turtan malee hin mindeefamtan. Gabroota Rabbii qulullefamoo malee. Warri suni rizqii beekkamaa taâ€™etu isaaniif jira.**â€• (Suuratu As-Saaffaat 37:38-41) Warrooni hin amannee fi tawhiida hin qabne, adabbii laaleessa garmalee nama gubu dhandhamu. Adabbiin isaanitti buâ€™e kuni sababa badii gurguddaa akka shirkii hojjataniif. Garuu, â€œ**Gabroonni Rabbii qulullefamooâ€•** taâ€™an adabbii kana hin dhandhaman. â€œ**Gabroota Rabbii qulullefamooâ€•** jechuun warroota Rabbiin Tokkichoomsaniidha. Akkuma isaan Rabbiif hojii qululleessan, Innis isaan qululleesse, isaan filate. Isaaniif Jannata keessatti rizqii (soorata) guddaa beekkamaa taâ€™etu jira.

Kitaabban wabii

[1] [Ubudiyyah](#)-Ibn Taymiyyah, fuula 74

-
- [2] Tafsiiru Saâ€™idyyi-fuula 457, Zaadul Masiir-fuula 692
 - [3] Fadaâ€™ilu Tawhiidâ€“ fuula-16, Tafsiiru Saâ€™diyy-fuula 473
 - [4] Al-Ubudiyyah, 75
 - [5] Madda olii-111
 - [6] Zaadul Masiir-746, Tafsiiru Saâ€™idiyy-fuula 493
 - [7] Tafsiiru Ibn Kasiir 5/355-357, Tafsiiru Saâ€™idii-618
- * Al-Imaanu haqiqatuh, khawaarimuh, nawaaqiduh inda ahli sunnati wal jamaâ€™a fuula 69, Abdullah bin Abdulhamid Al-Asarii

Date Created

June 29, 2019

Author

admin